

ઓક્ટોબર-નવેમ્બર ૨૦૨૨ દરમિયાન કપાસના ભાવનો વરતારો

કપાસ ભારતનો એક મહત્વનો રોકડિયો પાક છે અને દેશના ઔદ્યોગિક અને કૃષિ અર્થતંત્ર ના વિકાસમાં ખુબજ મહત્વ નો ભાગ ભજવે છે. કપાસ ભારત તેમજ કેટલાક અન્ય ઘણા બીજા દેશોમાં પણ ખેડૂતોની આજીવિકાનો મહત્વનો સ્ત્રોત છે. કપાસનું ઉત્પાદન મુખ્યત્વે ચીન, બ્રાઝિલ, યૂ.એસ.એ., ઉજબેકિસ્તાન, પાકિસ્તાન, ગ્રીસ, આર્જેન્ટિના જેવા દેશોમાં થાય છે. ભારત કપાસનો સૌથી મોટો ઉત્પાદનકર્તા, વપરાશકર્તા અને નિકાસકર્તા દેશ છે.

વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ દરમિયાન, વૈશ્વિક સ્તરે કપાસનો વાવેતર વિસ્તાર અને ઉત્પાદન અનુક્રમે ૩૨.૧ મિલિયન હેક્ટર અને ૧૫૩૯.૪ લાખ ગાંસડી (૧ ગાંસડી=૧૭૦ કિગ્રા) હતું. ચીન ઉત્પાદનમાં ૩૪૫ લાખ ગાંસડી સાથે પ્રથમ, ત્યારબાદ ભારત (૩૧૫ લાખ ગાંસડી), યૂ. એસ. એ. (૨૨૫ લાખ ગાંસડી) અને બ્રાઝિલ (૧૬૯ લાખ ગાંસડી) નો સમાવેશ થાય છે. જે વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧માં વૈશ્વિક સ્તરે કપાસનો વાવેતર વિસ્તાર અને ઉત્પાદન અનુક્રમે ૩૩.૧ મિલિયન હેક્ટર અને ૧૫૦૪.૮ લાખ ગાંસડી રહેલ. જેમાં ભારત ઉત્પાદનમાં ૩૫૨.૪૮ લાખ ગાંસડી સાથે પ્રથમ, ચીન ૩૪૩ લાખ ગાંસડી અને યૂ.એસ.એ. ૨૩૧ લાખ ગાંસડી સાથે અનુક્રમે બીજા અને ત્રીજા ક્રમે હતા.

વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ દરમિયાન ભારતમાં કપાસનો વાવેતર વિસ્તાર અંદાજે ૧૨૩.૫૦ લાખ હેક્ટર નોંધાયેલ અને ઉત્પાદન અંદાજે ૩૧૫ લાખ ગાંસડી રહેલ, જે વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ દરમિયાન ૩૫૨.૪૮ લાખ ગાંસડી નોંધાયેલ અને વાવેતર વિસ્તાર ૧૩૨.૮૫ લાખ હેક્ટર હતો. કપાસના પાકમાં મહારાષ્ટ્ર, ગુજરાત અને તેલંગાણા મુખ્ય ઉત્પાદક રાજ્યો છે અને તેમનો અંદાજિત વાવેતર વિસ્તાર વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં અનુક્રમે ૩૯.૪૧, ૨૨.૪૫ અને ૧૮.૭૮ લાખ હેક્ટર હતો. વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ની સીઝન માટે કપાસના ટેકા ના ભાવ મધ્યમ અને લાંબા તાર માટે અનુક્રમે રૂ ૫૭૨૬ અને રૂ ૬૦૨૫ પ્રતિ ક્વિન્ટલ હતા. જે ખરીફ ૨૦૨૨-૨૩ માટે અનુક્રમે રૂ ૬૦૮૦ અને રૂ ૬૩૮૦ જાહેર કરવામાં આવ્યા છે.

ગુજરાતમાં વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ દરમિયાન કપાસનો વાવેતર વિસ્તાર અંદાજે ૨૨.૪૫ લાખ હેક્ટર નોંધાયેલ, જે ગત વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ માં ૨૨.૭૦ લાખ હેક્ટર હતો. વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં ઉત્પાદન અંદાજે ૭૫.૫૬ લાખ ગાંસડી હતું, જે ગત વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧માં ૭૨.૧૬ લાખ ગાંસડી નોંધાયેલ.

કોટન એસોશીએશન ઓફ ઈન્ડિયા મુજબ વર્ષ ૨૦૧૯-૨૦માં ભારતમાં કપાસની કુલ ધરેલુ માંગ ૨૫૦ લાખ ગાંસડી હતી અને બંધ સ્ટોક ૧૦૭.૫૦ લાખ ગાંસડી હતો જે વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ દરમિયાન અનુક્રમે ૩૩૫ લાખ ગાંસડી અને ૭૫ લાખ ગાંસડી રહેલ. વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ દરમિયાન કપાસની ધરેલુ માંગ અંદાજે ૩૪૦ લાખ ગાંસડી અને બંધ સ્ટોક ૪૦.૧૩ લાખ ગાંસડી રહેલ.

ભારત સરકારે કપાસની આયાત પર કૃષિ ઇનફ્રાસ્ટ્રક્ચર અને ડેવલપમેન્ટ સેસ ૫ ટકા અને મૂળભૂત કસ્ટમ ડ્યુટી ૫% દૂર કરી છે. સરકારે સપ્ટેમ્બર -૨૦૨૨ સુધી કપાસ માટે ડ્યુટી ફ્રી આયાતની મંજૂરી આપી છે. આ પગલાંને લીધે ટેક્સટાઇલ મિલોને વિવિધ દેશો માંથી કપાસની આયાત કરવામાં લાભ થશે. ગુજરાત ટ્રેડ અસોશિએશનના જણાવ્યા અનુસાર, આગામી ૨૦૨૨-૨૩ ની સિઝનમાં વાવેતર હેઠળનો વિસ્તાર ૨-૩ ટકા જેટલો વધવાની શક્યતા છે, જેનું કારણ વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ની સિઝનમાં કપાસના વધુ ભાવ છે.

વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ દરમિયાન ભારતમાંથી કપાસની નિકાસ ૪૫ લાખ ગાંસડી થયેલ જે વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧માં ૭૮ લાખ ગાંસડી હતી, જ્યારે આયાત વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧માં ૧૦ લાખ ગાંસડી ની તુલનાએ વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨માં વધીને ૧૫ લાખ ગાંસડી રહેલ. કપાસનો ભાવ ગુજરાત રાજ્યમાં ઓક્ટોબર અને નવેમ્બર ૨૦૨૧માં અનુક્રમે રૂ. ૭૦૯૪ અને રૂ. ૭૮૭૨ પ્રતિ ક્વિન્ટલ હતો, જે ઓક્ટોબર અને નવેમ્બર ૨૦૨૦માં અનુક્રમે રૂ. ૪૭૩૦ અને રૂ. ૫૩૦૭ પ્રતિ ક્વિન્ટલ હતા. કપાસ નો ભાવ માર્ચ ૨૦૨૨ દરમિયાન રૂ. ૯૪૩૨ પ્રતિ ક્વિન્ટલ હતો જે વધીને એપ્રિલ ૨૦૨૨માં રૂ. ૧૦૮૨૪ થયો અને મે ૨૦૨૨ માં રૂ. ૧૦૮૭૦ પ્રતિ ક્વિન્ટલ થયો હતો. આ ભાવ પાછલાં વર્ષના ભાવો કરતાં વધારે છે, જેનું મુખ્ય કારણ આ વર્ષે ઉત્પાદન ના અંદાજો ગત વર્ષ કરતાં ૧૧ ટકા જેટલા ઓછા છે અને કાપડની મિલો નો વપરાશ વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧માં ૨૯૨ લાખ ગાંસડી હતો જે વધીને વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ માં ૩૦૦ લાખ ગાંસડી થયો છે.

ઉપરોક્ત ઉત્પાદન, આંતરાષ્ટ્રીય બજાર અને સ્થાનિક બજારો ની વિગતોને ધ્યાને લઈને સેન્ટર ફોર એગ્રીકલ્ચરલ માર્કેટ ઇન્ટેલીજન્સ, નાહેપ-કાસ્ટ પ્રોજેક્ટ, આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટી, આણંદ ખાતે સંશોધન હાથ ધરવામાં આવેલ જેમાં ગુજરાત રાજ્યના કપાસના મુખ્ય બજાર રાજકોટના માર્કેટ યાર્ડના કપાસના છેલ્લા ૧૭ વર્ષના માસિક ભાવોનું વિશ્લેષણ કરેલ છે જેના તારણ પરથી અનુમાન છે કે કપાસનો ભાવ ઓક્ટોબર-નવેમ્બર ૨૦૨૨માં રૂ. ૭૦૫૦ થી ૯૨૦૦ પ્રતિ ક્વિન્ટલ (રૂ. ૧૪૧૦ થી ૧૮૪૦ પ્રતિ ૨૦ કિગ્રા) રહેવાની સંભાવના છે. કાપડની મિલોમાં માંગ અને કપાસની નિકાસમાં વધારો થવાની સંભાવનાના લીધે કપાસના ભાવ ભવિષ્યમાં વધી શકે છે.

નોંધ: આંતરાષ્ટ્રીય કિંમતોમાં ફેરફાર, નિકાસ અથવા આયાત પ્રતિબંધો વગેરે જેવા કોમોડિટી બજારોમાં નવા પરિવર્તનો ને કારણે આગાહી કરેલા ભાવો કરતાં વાસ્તવિક ભાવોમાં ફેરફાર થઈ શકે છે. ભાવોનો આ અંદાજ અગાઉના વર્ષોના માસિક ભાવોનું વિશ્લેષણ અને આંકડાકીય મોડેલોના તારણ પરથી કરેલ છે તેથી વાસ્તવિક બજાર ભાવ અને આગાહી કરેલા ભાવ સમાન ન પણ હોઈ શકે.